

Hastane Mutfaklarında ve Mama Hazırlığında DAS Uygulamaları

Serpil Erol

İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi
Hastane Enfeksiyon Kontrol Komitesi

Güvenli - Hijyenik Gıda

- 1960 ⇒ NASA ⇒ Astronotların tüketeceği gıdaların güvenliğini garanti altına alacak sıfır hatalı program isteği
- 1963 ⇒ DSÖ ⇒ Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Noktaları Yönetim Sistemi HACCP prensipleri

Gıda Hijyeninde Yasal Düzenlemeler

- AVRUPA ⇒ 14 Haziran 1993 ⇒ HACCP
"Gıda Maddeleri Hijyeni" ⇒ Direktifi
↓
Avrupa Birliği Ülkeleri ⇒ Yasalaşma

Gıda Hijyeninde Yasal Düzenlemeler

- 16 Kasım 1997 ⇒ Türk Gıda Kodeksi HACCP uygulamalarında zorunluluk
- 2003/2005 TSE ⇒ Standartlar
- 5 Haziran 2004 ⇒ 25483 sayılı Resmi Gazete 5179 sayılı Gıdaların Üretimi Tüketimi ve Denetlenmesine İlişkin Kanun

Sanitasyon

- Mikrobik kontaminasyonu ortadan kaldırma veya güvenli bir seviyeye düşürme işlemi
- Sağlıklı personel tarafından hijyenik koşullarda güvenli gıda üretimi

Güvenli Gıda Hazırlama

Dünya Sağlık Örgütü

- 1- Güvenli gıda seçin
- 2- Gıdaları tam olarak pişirin
- 3- Pişmiş gıdaları bekletmeden hemen tüketin
- 4- Pişirilmiş gıdaları uygun şartlarda saklayın
- 5- Pişirilmiş gıdaların yenilecek miktarına tekrar ısıtma yapın
- 6- Pişirilmiş gıda ile çiğ gıda temasını önleyin
- 7- Elleri tekrar tekrar yıkayın
- 8- Tüm mutfak yüzeylerini temiz tutun
- 9- Gıdaları böcekler, kemirgen ve diğer hayvanlardan koruyun
- 10- İçme suyu kalitesinde kaynatılmış, soğutulmuş su kullanın

http://diyet_beslenme/gida.asp erişim tarihi: 11.02.2007. <http://www.saglik.gov.tr> erişim tarihi: 12.02.2007

Hastanelerde Gıda Kaynaklı Besin Zehirlenmeleri

- Kalabalık gruplara yemek hazırlama, saklama ve sunma sorunları

↓
ileri yaştaki hastalarda risk ↑

- Bakım evlerinde ve hastanelerde en sık görülen ve en fazla öldüren etken : Salmonella

Hastanelerde Gıda Kaynaklı Besin Zehirlenmeleri

- Enfekte gıda → geniş grupta hastalık gelişir
- Olgulardan → personel, ziyaretçi, diğer hastalara bulaş → ikincil olgular

Etkenler

Salmonella, S.aureus, C.perfringens

Et, et suyu C.perfringens
Tavuk, yumurtalı gıdalar Salmonella
Salatalar S.aureus

Nedenleri

- * Uygun olmayan sıcaklıkta saklama
- * Yetersiz hijyen
- * Aletlerin kontaminasyonu
- * Yetersiz pişirme süresi
- * Üretim, hazırlamada kontaminasyon

Hastanelerde Besin Zehirlenmesi

Salgın Analizi ⇒ Yiyecek örneklerini saklama

- * kapalı kapta
- * buzdolabında
- * 48 saat

Toplu Beslenmede Hijyen

- Besin Hijyeni
- Bireysel Hijyen
- Fiziki koşullar ve araç-gereç hijyeni

Besin Hijyeni

- Kalitesiz, bozuk yiyecek satın almak
- Uygun koşullarda depolamamak
- Gereğinden fazla yemek hazırlamak
- Uygun olmayan koşulda bekletmek
- Çiğ ve pişmiş yiyecekleri bir arada bulundurmak
- Pişmiş yiyecekleri hızlı soğutmamak
- Yetersiz pişirmek
- Donmuş yiyecekleri uygun çözdürmemek
- Piştikten sonra yiyeceğin kontaminasyonu

Besin Hijyeni

- Kısa sürede ve yüksek sıcaklıkta pişirilmeli
- Tekrar ısıtmada iç sıcaklık 70°C ye ulaşmalı
- Pişmiş yemek 4 saatten çok oda ısısında bekletilmemeli
- Tat kontrollerinde ayrı kaşık kullanılmalı
- Sebze ve meyveler su dolu kapta 10-15 dakika bekletildikten sonra yıkanmalı ve bekletme suyuna limon/sirke ilave edilmeli

Bireysel Hijyen

el ve vücut
yüzeyleri

ağız

burun

giysiler

dışkı

Bireysel Hijyen

EL YIKAMA

- İşe başlarken
- Her tezgah değişiminde
- Tuvalet dönüşünde
- Çiğ yiyeceklere dokunduktan sonra
- Sigara içtikten, mendil kullandıktan sonra
- Kirli araç-gereçlere dokunduktan sonra
- Yemek dağıtımından önce

Bireysel Hijyen

• EL YIKAMA LAVABOLARI

- Çalışma bölümüne yakın
- Yiyecek hazırlama bölümünden ayrı
- Yiyecek hazırlama evyeleri kullanılmamalı

• KORUYUCU GİYİŞİ

- Maske bone eldiven ayak için koruyucu

Bireysel Hijyen

- Sigara içmek
- Sakız çiğnemek
- Gıdalara doğru hapşırarak
- Öksürmek
- Kişisel eşyaları, giysileri gıdaların işlendiği alanlarda bulundurmamak
- Takı takmak
- Tırnak uzatmak

Bireysel Hijyen

• Personel

- Gıdalarla taşınması muhtemel hastalığı
- Yara, deri enfeksiyonu
- İshali olan kişiler → gıda işleme alanına girmemeli

• Eğitim

- Kişisel hijyen
- Mutfak hijyeni
- Sağlık sorunlarının hemen bildirilmesinin önemi

• Rutin sağlık kontrolü

- Tüberküloz
- Sindirim sistemi
- Cilt enfeksiyonları

Fiziki Koşullar Araç-Gereç Hijyeni

- Köşe ve dipler
- Böceklerin üreyebileceği ölü noktalar
- Aydınlatma
- Izgara ve drenaj sistemi
- Kapılar
- Tuvaletler

- Zemin ve tezgahlar
  - * Kir tutmayan malzeme
  - * Deterjanlı su ile yıkama
  - * Kurulama
  - * Eğim
- Duvarlar
  - * Düzgün dayanıklı yüzey
  - * Kolay temizlenen malzeme
  - * Sıcak deterjanlı su ile yıkama

Fiziki Koşullar Araç-Gereç Hijyeni

- **Mekanik çöp öğütücüler**
  - * Sebze hazırlama
  - * Pişirme
  - * Bulaşık yıkama
- **Suyun mikrobiyolojik kontrolü**
- **Araç-gereç**
  - * Kolay temizlenebilir
  - * Girintili köşeli kısımları olmayan
  - * Parçaları ayrılabilir
  - * Paslanmaz
- **Yiyecekle temas eden yüzey toksik madde içermemeli**

Fiziki Koşullar Araç-Gereç Hijyeni

Et Dilimleme Makineleri

- *Campylobacter jejunii* - her kullanımdan sonra
  - *C. perfringens* - parçaları ayrılarak
  - *Salmonella* - sıcak su ve deterjanla
  - fırçalayarak
- } **YIKAMA**

- * 80°C suda en az 1 dakika bekletme
  - * 50 ppm (%0,1 çamaşır suyu) klorlu suda en az 1 dakika bekletme
- } **DEZENFEKSİYON**

- * **DURULAMA**
- * **KURULAMA**

Gıda Üretiminde Temizlik /Dezenfeksiyon

Temizleyici Ajanlar

- Suyun sertlik derecesi
  - *Temizlik maddelerini bağlar etkinliğini düşürür*
  - *Korozyona neden olabilir*
  - *Mikroorganizmaları gizleyebilir*
- Yumuşatıcı ajanlar temizliği kolaylaştırır
- Asit ve alkali temizleyiciler

Alkali Temizlik Maddeleri

- **Kuvvetli alkali çözeltiler**
  - Kostik soda → mineraller üzerinde fazla etkili değil
  - yoğun yağ kalıntılarını temizlemede etkili
- ! İnsan } Zararlı
- ! Ekipman } Elle yapılan temizlikte kullanılmamalı
- **Orta düzey alkali temizleyiciler**
  - * Çok kirli olmayan yüzey temizliğinde kullanılır
  - * Suyu yumuşatma özelliğine sahip
  - * Mineral kalıntıları için etkili değil
  - ! El ile temizlik yapılabilir

Asit Temizlik Maddeleri

- **Organik asitler**
  - Asetik asit
  - Peroxisasetik asit

} Su yumuşatma

} Kolay durulanabilme

} Toksik değil

} Etkili

! Temas süresi uzarsa çelik yüzeyde koroziv etki

Dezenfeksiyon

- Temas süresi
- pH
- Yüzeyin temizliği
- Sıcaklık ve konsantrasyon
- * Bakteri, maya ve küflere etkili
- * Organik artıklar, sabun atıkları
- * Suyun sertliğinden etkilenmemeli
- * Toksik olmamalı
- * Suda çözülmeli
- * Kolay uzaklaştırılmalı

Fiziksel Ajanlar

- **Isı**
Güvenli
Etkili
Avantajlı
Ekipman ve ürüne göre değişir → 75-95°C 2-20 dakika
- **Buhar**
Cihaz ve yüzeylere uygulanması sınırlı

Kimyasal Maddeler

Klor

- * Etkinlik
Suya klor ilavesi su, cihaz ve ürünlerde mikroorganizma sayısını azaltır
- * Korozyon
- * İritasyon } *pH 6.0-7.5 aralığı*
- * Sanitasyon için 200 ppm
Etkinliği ısı ile artar   Temiz yüzeylerde etkili

Kimyasal Maddeler

İyot

- * Geniş etki

! Boyayıcı
! Toksik
! Koroziv

25 ppm iyot → 200 ppm klor

Kimyasal Maddeler

İyodoforlar

Avantajları

Soğuk ve sert sularda hızla çözülür
Cilt iritasyonu yapmaz
Germisit, deterjan ve sürfaktan etki
Önerilen yoğunlukta gıdalarda tatsız kokusuz

Dezavantajları

Metallerde korozyon
Plastikleri boyayabilir

Deterjan, sanitizer → ekipman ve yüzeyler 25 ppm

Sterilizasyon

Mikroorganizma ile Sterilizasyon

- Tıp alanında sınırlı kullanım
- **Gıdalardaki kontaminan miktarını azaltmak**
- **Bağışıklık sistemi bozulmuş hastalara verilen pişmiş gıdalarda yeniden kontaminasyonu önlemek**
- Süt vb sıvı gıdalarda pastörizasyon
- Tahıllarda bakteri, parazit sayısını azaltılmak
- Ekmek gibi katı gıdaların raf ömrünü uzatmak

Mama Hazırlama

*Gıda hijyeni için uygulanan genel prensipler
mama hazırlamada da aynen geçerli*

- Mama hazırlamadan önce mutlaka el yıkama
- Mama hazırlamak için kullanılan malzemeler 10 dakika kaynatılarak sterilize edilmeli
- Temiz yüzeyde kurutma
- İçme suyu 10 dakika kaynatılarak 60°C'ye kadar soğutulmalı

Mama Hazırlama

- Mama paketi açıldıktan sonra kısa sürede tüketilmeli
- Üretici firmanın önerileri dikkate alınmalı
- Artık mama dökülmeli, bekletilerek kullanılmamalı
- **Hastanede mama hazırlama**
* *Solunum sekresyonları ile mama hazırlayan personelden mamaya miktar bulaşını önlemek için maske kullanılması önerilebilir*

Anne Sütünün Toplanması-Depolanması

- **Süt saklama** → Steril koşullar
- **Toplandığında** → Deri bakterileri ile kontamine
→ Hemen kullanılırsa sorun yok
- **Saklama koşulları** → Derin dondurucuda 3 ay
→ Normal dondurucuda 3 hafta
→ Buzdolap kapağında 48 saat
- **Derin dondurucu** → Steril süt saklama poşetleri
- **Biberon temizliği** → Aseptik koşullar

Biberon Temizliği

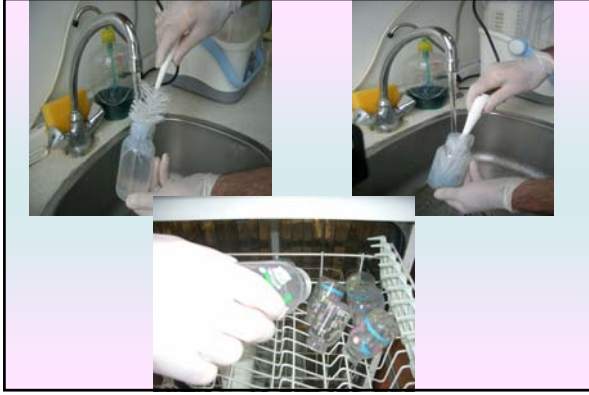
- Tercihen cam olması önerilmekte
- Plastik, cam biberonlar, emzik ve uçları önce fırçalanmalı
- Bulaşık makinesinde 65°C yıkanmalı
- 80°C kurutulmalı
- Plastik biberon ve parçaları ev modeli sterilizatörde veya kaynatılarak (10 dakika),
- Cam biberonlar etüvde 180°C 1 saat steril edilmeli
- Hazırlanan biberonlar steril saklanmalı
- **Her hastaya özel, emzik uçları tek kullanımlık olmalı**

TEMEL PRENSİP

Kullanılan biberon temizlenip dezenfekte edilmeden, yeniden kullanıma hazır hale getirilmeden tekrar kullanılmamalı

Hastanelerde Besin Hijyeni

- 42 hastane → 36 HACCP standartlarına uygun
- Yöneticiler → hastane özellikleri, yemek hizmeti organizasyonu ve besin kaynaklı hastalıkların kontrolü ve önlenmesi
- Yemek personeli → besin hijyeni, sağlığı etkileyen besin kaynaklı hastalıklar, kontrolü ve önlenmesi

Italo F. HACCP and Food Hygiene in Hospital: Knowledge, Attitudes and Practices of FoodService Staff in Calabria, Italy. Infect Control Hosp Epidemiol 2001; 22:6.

Hastanelerde Besin Hijyeni

- 150 den az yataklı hastaneler
  - + doğru besin hazırlama
  - + güvenli saklama koşulları
  - + kontaminasyona dikkat
  - + besin hijyenini önemseme
  - + gençler temkinli, riskli davranışlardan kaçınıyor
- yaşlı personel deneyimine fazlasıyla güveniyor eldiven kullanmaya gerek görmüyor

Italo F. HACCP and Food Hygiene in Hospital: Knowledge, Attitudes and Practices of FoodService Staff in Calabria, Italy. Infect Control Hosp Epidemiol 2001; 22:6.

Sonuç

Enfeksiyon Kontrol Politikası

- * Hastane yemek personelinin katıldığı 'güvenli gıda ve besin hijyeni' EĞİTİM
  - * HACCP sisteminin uygulanması
  - * Ulusal gıda hijyeni sisteminin oluşturulması
  - * Yazılı prosedürlerin oluşturulması
    - Yiyeceklerin saklanması
    - Kişisel hijyen
    - Temizlik ve dezenfeksiyon
- Hastane mutfaklarını güvenli hale getirmenin en önemli adımları***

TEŞEKKÜR EDERİM
serpil_erol@mynet.com